

GAZETA TRANSILVANEI.

Gazeta are 2 ori: Mercurul și Dumineca.
Fol. a. când concedu ajutările. — Prețulu:
pe luna 10 fl., pe 1/2 3 fl. v. a. Trieri este 12 fl.
v. a. pe una sau două 2 1/2 galbani mon. ungarici.

Anul XXXIII.

Se presunera la postele e. r., și pe la
DD. corespondenți. Pentru serie 6 cr.
Tacta timbrala a 30 cr. de facere pu-
blicare.

Nr. 31.

Brasiovu 4 Maiu 22 Aprile

1870.

MONARCHIA AUSTRO-UNGARICA.

Transilvania.

Exemplele tragi!

Dintre Ternave 25 Aprile 1870.

Nu e destul, ca puterilei dilei folosinduse de „indemnitata” concessa pana la prodigialitate de dieta din Pest a asupra belei Transilvaniei, ne ignora cu totul — apoi ne si tracta ca pre unu „profanum vulgus”! ne schimonosescu numele, metamorfosandu-l din Romanu cu „românica magyar” opintinduse a arata lumii, ca: in marele imperiu maghiaru nu exista mai multe natii, decat una natiune politica, natiune cea mare si tare maghiara! Et ca man'a cea libera, ce planza asupra totu ce nu e maghiaru, se o simtia nemaghiarif si cu desosebire ralachii si mai amaru, tiindu a ne restalmaci simtiemtele cele mai fragile nationale si confessionali, apostrofandule cu nume de „separatismu, reactiune, imbecitatia tiera” si ce mai scimu noi cu cate totu!!! Se ilustram icon'a depinsa macaru in trecut:

Pre candu ministrulu cultului si al instructiunii publ. br. Estvós concede tuturor confessionilor crestine de sub corona St. Stefanu, pana si israelitilor congressu spre a-si regula eti insii afacerile lor bisericesci, scolare si fundationali: pre atunci intru intieptiunea sa de inalta politica afla cu cale a ne denega gr. cat. calcolidur congressulu bisericescu simtitu aduca si cerutu cu neastempem de toti filii celi credintiosi ai bisericeii gr. cat. fara pata de una fractiune neinsemnata din diocesa cardinalului in spe.

Pre candu celelalte confessioni si administrăz ele in se si fundulez sale, celea archidicesane gr. cat., de si de repetite ori s'a cerutu si pretinsu estradarea lor sub administratiunea domestica, se retieniu cu mana de feru sub administratiunea in regim — a caruia urmare pre langa alte rele, ce aici nu vrem astadata ale atinge, este ca: **Egaltatiunea** confessionale, garantata prin lege — si **autonomia bisericesca** purtata pre buze de domni situatiuni devine numai **ilusione!** fraso gola! si litora morta pentru gr. cat.!!!

Pre candu dara man'a cea libera prin felurite experimentari facute pre terenulu politic-tientia, la selavi noastra politica, fostii (O) nostrii stapani bisericesci incuragati prin rezultatele politici inaugurate cerca pre nesimtile pre terenulu bisericescu a se ingera in afacerile nostre bisericesci si a-si repara indultia deja perduta! Amu afatru din funtana „secura”, ca dilele acestea surprisa pre Blasteni, si le pusa la noua proba patienti'a vr. parinti, storsa, precum credemu pana la oia, **una charta dela scaunulu arhiepiscoposcu rom. cat. din Strigoniu**, prin care d. Durguth Josef vicariulu generale cumineca spre publicare la credintiosulu tiera si poporu din archidicesa Abtei Iuliei una ordinatiune a ministrului de justitia, privitoria, precum se vorbese la sgentele tribunalelor matrimoniali, si la crescerea princiului din casatoriile despartite de totu.

Noi nu scimu cu certitudine, dara credemu, ca d. vicariu generale Durguth debe se aiba deplina cunoascintia despre Bula pontificielui Piu IX. dto. 6 Calendas Decem.

1853, prin carea din plenitudinea puteri apostolice diocesa a Fagarasiului in Transilvania, supusa pana aici jurisdictiunii metropolitane a ar-epului din Strigoniu cu prea inalta invoire a Maiestatii Sale c. r. si ap. Franciscu Iosifu I. cu autoritate apostolica se scoase si eliberă astelulu . . . ca: Archierei gr. cat. — bisericele — cetatile — pagi — manastirele — si tote institutule bes. si mirene . . . tote persoane . . . se scotu si eliberăz de sub ori si ce prerogativa a Strigoniulu pre langa clausula de armatori'a tionez „siquis autem hoc attentare praesumerit, indignationem omnipotentis Dei et BB. Petri et Pauli Apostolorum se noverit incursum.”

Oredemu, ca d. Durguth debe se scie, ca re-pausatula primata ala Ungariei Sciolescu a renunțat la demnitata si jurisdictiunea asupra romanilor gr. cat. mai departe:

Ca nu poto se-si fi nitatu de franca declaratiunea a Escientiei Sale p. metropolita gr. cat. Dr. Vancza adresata, precum am auditu noi, in vera an. tr. ar-epului rom. cat. Dr. Simor, prin carea pre bazea dreptului canonicu, **ca coordnatu respine orice amestecu alu Strigoniulu in afacerile provinciei sale.** — Ce dara l'a pututu indemna se tramita ordinatiuni scaunulu metropolitaniu gr. cat. intru tote coordnatu cu celu rom. cat. din Strigoniu si dependente numai dela pontificele romanu, decatu praritalu de a imita pre stapani dilei pre terenulu bisericescu, si a-si recastiga vechia indultia redimata numai pre usuratiune?

Inse spre deplina noastra satisfactiune si bucuria amu afata, ca: v. consistoriu metrop. pacatila de atatea ori „per nexum unionis” cu rom. cat.; adompetu prin maxima cea de anur: Principiis obsta . . . spre onore-i fia disu, cu asta ocaziune fia la inaltime misiunei sale si amintia charta a vicariulu Durguth cu onore a retramisi la urma'sa.

No place multu acosta tienti'a a v. parinti din Blasiu, si amu fi mandrii, candu amu pute constata totu asemenea si despre celelalte ordinariate sufragane; speramu inse, ca exemplulu Blasteniilor nostriu le fia in sufletu si pre acele prezentate spre a resping pre venitoriu orice amestecu strainu in afacerile bisericeii nostre autonome si independente — prin atare tienti'a ca si cea pretinsu vomu revindca demnitata bisericeii nostre cele incalecate, si vomu eflepti, ca: autonomi'a bisericeii nostre se nu fia numai fictiune, precum vedemu cu durere ca este de presente, ci una realitate! precum debe si pretinduse se fia toti binesimitorii filii ai bisericeii gr. cat. —

Proiectu de lege

pentru regularea si ascurarea nationalitatilor si limbelor de tiera in Ungaria. (Statoriu intre delegatiunea clubului dep. nationali si alta a partiei democr. ung. dupa „Albin'a.”)

§ 1. In Ungaria se recunosc de nationalitati egale indreptatite de tiera urmatorele poporatiuni istorice de tiera: maghiari, romani, serbi, slovaci, rusi si nemti pentru cari prin lege fundamentala se ascura indreptatiunea egala politica de

nationalitate si limba, intre marginile intregitati teritoriale si unitati politice a statului.

In documente oficiale nationalitate locuitorii in Ungaria li oalta se voru numi poporul Ungariei si din folosirea numelii ungarescu nu se poto deduce preferenti'a nici superioaritate pentru nationalitate maghiara.

§ 2. In comunitatile satenesci si orasienesci, precum si in comitate, respective si in districte nationalitate maioritati poporatiunii respective — si alica a celei absolute unde s'ar alta atare, la din contra nationalitate maioritati relative — forma in tientiula respectivu nationalitate oficiale, si limba et va fi limba oficiala atatu a reprezentatiunii politice seu reprezentatiunii politico-administrative precum si a antistilor si autoritatilor publice, presupunendu, ca acea maioritate apartiene la un'a din cele siese nationalitati din tiera.

In acele comunitati, comitate si districte amestecate, unde pre langa maioritatea decedatoria, un'a din cele siese nationalitati din tiera ar forma bazea a treia parte si cu numerulu ar sta aceleia mai aproape, membrii reprezentatiunii au dreptu a cere, ca limba et se se aplice ca a doua limba oficiala.

In adunantiile reprezentative, intrebuintarea limbelor usitate in tiera este libera.

Comunitatile acelea, a caror'a maioritate nu apartiene la nici una din cele siese nationalitati de tiera, potu folosi limba lor propria de limba oficiala in afacerile lor interne comunale; in afacerile lor cu judecatori' comitatene seu cu ampolati cercuali suntu indetorate a intrebuinta limba oficiala a comitatulu.

§ 3. Limba nationalitatii de tiera, ce forma maioritatea tiera, e limba oficiala a legislatiunii si a oficiatorilor centrali. (I)

Inse in orice felu de cause compuse in alta limba, atatu regimulu centralu catu si curtea de cassatiune, precum si judecatori' suprema, e indetorata a eda totu in acea limba otaririle respective decisiunile si sentintiale sale.

Curtea de cassatiune si judecatori' suprema in consularile lor traducundu, prin translatiori jurati, procesele portate in stare limba nemaghiara, dimpreun cu documentele necesare, le va referi prin referenti' ce cunosc limba respectiva.

In dieta, ablatiul nationalitatilor din minoritate, au libertatea a se pronuncia in propriu lor limba nationala.

§ 4. Legile tiera, mai departe ordinatiunile si tote felurile de dispozitiuni ale regimulu si autoritatilor centrali se voru comunica respective se voru publica tuturoru nationalitatilor din tiera, declinatu jurisdictiuniloru, pre langa textulu originalu si in limba lor nationala propria respective in limba lor oficiala, etasi cu textu autenticu, respective se voru promulgua. Deoa s'ar nasce vreu indoiala despre intielesulu aloru doua textori atunci decide textulu originalu.

§ 5. Representantiile, oficiatoarele si antistiele comitatiloru si ale districtelor precum si ale autoritatilor orasienesci, mai departe judeciile orasienesci, comitatene, districtuale si cercuali, precum si tote oficiatoarele administrative inferioare, cu oficiatoarele superioare voru comunica in propriu lor limba oficiala si (cu exceptiunea casuriloru din § 4) totu in acea limba voru primi otaririle, interdictiunile si veri ce felu de comunicatiuni. Totu asia corespundu in limba lor propria oficiatoarele de asemenea rangu, deca au aceeasi limba oficiala; in casulu contrariu, pre langa textulu originalu in limba propria intrebuintia limba oficiatoriloru centralu. Totu asta e de observatu si la comunitatile satenesci si la antistii acelor'a, deca limba lor oficiala e recunoscuta de limba usitata in comunitatu respective districtu din partea corporatiunii reprezentative. La din contra, comunitatile suntu indetorate a intrebuinta in comunicatiunile lor

esterne un'a din limbele usitate în comitatul, respectiv districtul.

§ 6. Cu privire la afacerile partilor litigante se declara că regula generală, ca partile și pota folosi limba lor propria, și autoritățile administrative, precum judecările de primă și a două instanță pota pertracta în limba partilor și tota în aceea aduce deciziunile. Dacă partile cauzelor procesuale vorbesca limbi usitate în limba autorității respective, inse aceste limbi sunta diferite, fiecare pota folosi limba sa propria. Totusi desbaterile și efectuarea se facea în limba primului încesu.

Acum parte, a careia limba nu e usitata în limbul autorității respective, are dreptul de a se folosi și de limba partii contrarie și de a autorității respective, și de a autoritatilor centrale.

Dacă un'a din partile litigante consta din mai multe persoane ce apartin la diferite naționalități, atunci au a se uni în un'a din limbele usitate acolo, de altminteră un'a îndatorată a întrebunță limba oficială.

În cauze criminale, cercetarile și toate pertractările decurg în limba acuzatului, și sentințele, precum și toate felurile de deciziuni au se aduce în limba acuzatului, dacă acesta e un'a dintre limbele usitate în limbul autorității respective; de altminteră în cauză limba de țară usitata, carea acuzatul după marturisirea sa propria o pricepe mai bine.

În cauzile acelea, unde sunta mai mulți acuzati de diferite naționalități, acea cari vorbesca un'a din limbele usitate acolo, sunta de ascultat în aceea limba, și pertractarea cu privire la ei se pota în limba lor. — Cu privire la celelalte fise în limba oficială a jurisdicțiunii pe langă întrebunțarea de interpret; sentință și fise de comunicare în limba lor propria. Totă aceste dispozițiuni stau și cu privire la ascultarea marturilor.

Dupa introducerea procedurii judecătorești de jurati referitoare la cauze criminale, limba desbaterilor jurului — dacă juratii n'ar pricepe limba acuzatului — va fi limba oficială a respectivului judec.

§ 7. Investiamentul nationalu. din punctul de vedere alu culturii comune și alu prosperitatii, se recunoșce de misiune a statului și dreptul aceea înaintarea lui — se ordona precum după potera propria a fiecarei naționalități așa și prin ajutorare în proporțiune egală din averea statului.

Dreptul aceea, fiecare naționalitate de țară în totalitate și particularu are dreptul a se uni spre acestu scop, a fundă școli și institute, societăți și reuniuni spre dezvoltarea cultivării spirituale și materiale, precum spre dezvoltarea culturii, științei, beltristice, artelor și a economiei nationali, a înființă fonduri și fundațiuni, și spre acestu scop a le administra independente prin organele lor proprii.

§ 8. În toate școlile populare ale aceluor sise naționalități de țară, în institutele superioare de cultura și investiamentu, e limba lor propria nationala limba de instructiune. Institutele nationali, respective confessionali, de cultura și investiamentu, ale singuretelor naționalități, încatu corespund condițiilor susținătoare pentru asemenea institute ale statului, se declara de egală îndreptate cu acestea, și în toate acelea în cari se propune istoria pragmatică a țării, se pota totodată propune și istoria lor propria nationala.

Comunitățile, autoritățile și institutele beseriocesi — și școlari, precum și toate institutele, societățile și reuniunile înființate pentru scopuri espuse în § 8, au dreptul a se folosi de limba lor propria nationala în comunicatiunile lor interne și externe, între sine, față cu regimul și cu alte autorități de statu, și regimulu și îndatoratu a li eda deciziunile și responsurile sale totu în aceea limba.

§ 9. La universitatea țării pe langă cadrele de limba și beltristica aceluor sise naționalități de țară, au a se redica cadrele și pentru propunerea legilor patriei în limba lor propria nationala permițându totodată în limbele aceste decențele private și pentru alte facultati, precum și facerea examenelor în toate limbele de propunere. Totu acesta se ordinez și cu privire la academiile juridice de țară; dar numai cu privire la naționalitățile țării reprezentate în respectuale parti ale țării. În școlile susținătoare de mijlocu și superioare sunt institute de investiamentu, are se introduce a elementelor nationali dese reprezentate, și limba aceluor populațiuni, în cercul careia se afla aceea; și în mijlocuolul ataror naționalități de țară, unde lipsescu astfel de institute de

investiamentu, au a se redica în numeru corespunzător cu potera țării, școlu, cu privire la impregiurari, cu ajutorulul statului.

§ 10. Acea, cari pretind a portă atari ofice, la cari se conditioneaza cunoscința limbii maghiare, au a demonstra deplină cunoscința a aceluor limbe. (61)

§ 11. Ordinatiunile legii presente, mai verosutule cele continute în § 1 formează partea constitutiva din constituțiunile țării.

§ 12. Legea acesta va pasi în vialta îndată după sancționare și publicare; și toate legile și ordinatiunile de mai înainte, contrarie legii de acum, prin acesta se declara de șters.

De la dieța Ungarică.

Dupa serbatori camera deputatilor țării seditia în 26 Aprilie. Autenticându protocolul și enumerându obiectele de pertractare, pentru se afla pucini deputati, se a închiat seditia.

Seditia din 27. Presedintele camerei Somșchi deschide seditia la 10 ore. Pe scaunele ministeriale se află min. Horváth și Bedekovics. Dupa cele curente și după pertractarea raportului despre modificatiunile, ce le faci casa de sus în lege de pensiuni și transpuzițiunile judecătorești, cari nu s'ar primitu toate, apoi se ieia la pertractare cauza deputatului

Alexandru Romanu.

Ne facuram a ne mira în Nr. trecut, ca dor s'ar fi estradatu Al. Romanu liberarii din prisnora, elu inse se estradade de catre camera numai pentru a mai fi judecatu odata și pentru altu art. alu lui Sándor Domokos din Bazareș publicat în „Federatione”. Pertractarea urmă așa:

Comisiunea de imunitate reporteaza despre petitiunile fiscalului, în care cere acesta estradarea dep. Al. Romanu, la procesu de presa pentru publicarea anumitali art. în Nr. 69, 1869. Referentulu Paul Hoffmann reporte, ca comitetulu de imunitate face propunere, că se nu se primese cererea fiscalului, pentru ca § 13 din legea presii, numai candu e necunoscutu autorul art. incriminata, se pota trage la raspundere redactorulu, editorulu și tiparitorulu după rându; inse la cercetarea prima Romanu și dese declaratiunile, ca Alex. Domokos e autorul art.; deci comit. de imunitate recomanda, că se nu se estradé Al. Romanu, pentru autorulu nu s'ar trasa la raspundere, cum dice legea, ci redactorulu.

Min. Justitiei Horváth cere, se se cotesca declararea lui Romanu, în care se dice, ca nu cunosce pe Alexandrescu, nici scio, unde se afla. Horváth trage atentiunea casei la legea presii, care cuprinde, ca redactorulu numai atunci nu se trage la raspundere candu e cunoscutu si numele si locul autorului, accesibile tribunalului de presa. Asia e casulu din contra, prin urmare Romanu trebuie se se face raspunditoriu.

Libertatea de presa în camera!

Min. Horváth dice mai încolo, ca densulu e inimicu proceselor politice de presa, totusi trebuie se castige valora legiloru în orice casu; trebuie impedeata, că se nu se iludeze prin apucaturi si ovariocite. **Folle romane** (maghiare nu! R.) suntu pline de articli revoltatori și rebelici. Dacă camera nu sprijinesc regimulu în încordările sale, că se pona capetu desfrunzului acestui contrariu legii, atunci regimulu nu se afla în stare a susține linistea și pacea țării. Cere se se respinga propunerea comitetulu de imunitate. Romanu se spuna lenulu autoru incriminat, care se viala înaintea judecătii maghiare și atunci tribunalulu de presa va pasi în contra autorului.

Csernátovsi Ludovicu accentuaza, ca derogatori de presa n'ar procesu după lege, fiindca nici nu s'ar încorcatu a trage la raspundere pe autor. Se mai află și unu casu precedent; candu Bözserményi pentru epistola lui Kossuth fu trasu la judecatura, derogatori de presa n'ar a chiamatu pe Kossuth însutis judecătii, nici la l'atrabatu, dacă vre se viala înaintea judecătii. Asia dara se

nu se estradé Romanu, că nu se procede după lege. Temele min. Horváth în privința turburării linistei nu i fac durere de capu. Presa va apăra ordinea amenintata. Se va încingo o lupta între cuvinte în contra cuvintelor. În Anglia nici ca se afla procesu de presa, acolo se vindeca rana casinate prin presa érași totu prin presa. E în contra estradarei.

Irányi după vr'o cativa inși în cauza turburării linistii concede, ca temerile min. de Justitia suntu fondate, aceea amaratiunile animitoru în Transilvania a ajunsu la unu gradu periculosu; inse aici singuru regimulu portă vină. Ordinea de alegere cea nedrepta, starea excepțională, care mai demoseca pona astăzi în Transilvania suntă cauzele, ca materi' a aprinditoria s'ar potutu acolo acumula într'o măsura atât de periculoasă.

Zsedényi oserbundu, ca numele scriitorului e anonim și nici că există, împuță dep. Csernátovsi și Matyus, ca de ce nu aprobăz ingritirea min. privitoria la agitatiuni, și li revoca în memoria monetele comemorative, ce esira mai de curanda cu chipulu dep. Svetozar Miletics și cu vulturulu rusesc, pe ale carui aripi suntu numite 10 provincie, între ele și Croatia, Slavonia, Banatu, Baș, că puse sub protectiunea rusescă. Asta, dice, nu e alta, decatu tradare și crima de Maiestate. Cere asprime în contra agitatoriilor de foliala acesta și Romanu se se estradé. În fine min. Horváth concede, ca imunitate se netacabilitate deputatorulu e unu dreptu necesariu și sublimu, inse nu pota deveni privilegiu de îndreptare a cală legia fara pedepă. Combate pe antevorbitorii; concede lui Irányi, ca naționalitățile din Transilvania **potu (?)** se aiba cauze de a se plango și de a fi măncutate, dar' acesta nu îndreptatesce pe nime a vatamă legea de presa. După aceea urmeza unu „quos ego!": Pe candu amnestia de presa în Austria și Boemia a aflatu 18 arestanti, dice min., în Ungaria suntu numai trei scriitor încorcatu. Inse regimulu trebuie se se opuna a pucaturile rebelice?! a presii naționalitatilor. Aici e vorba: principis obsta! si dice: în interesulu patriei camera are datoria se sprijinesca pe regimul în acesta nisuinta. Punenduse la votu s'ar primita propunerea min. Horváth, că Romanu se se estradé, pentru că se fia trasu de nou înaintea tribunalului de presa. (Asta asprime data pe față în camera maghiare e îndreptata singuru numai în contra presii naționalitatilor. Unde e imparțialitate! Frumosa era pentru naționalități, frumosu monopolu de libertate!)

Pesta 1 Aprilie 1870.

(Continuare).

Dă! De profesoru, sciu și aceea, ca chiar și unu diurnu strainu; „Der Osten” (care din întemplantare e și redactatu de unu teneru; ti o spun, dacă nu o ai scitu dta atotșcitorilor!) așa dara „Osten” a salutatu ideia înființării unui teatru romanu dinocă de Carpati; șu bine, pentru ca vedu dta de si nu clescuu catu dta, dara pe „Osten” totu lu clescuu si eu —

Te întrebă ce voiesci a dovedi dta prin acesta? Voiesci a arată, ca fia ca „Osten” a salutatu ideia, aceea trebuie se fia și escesantabilu (cum scrii dta) se u voiesci a demonstra, că ai strănu dorescu teatru romanu, numai eu nu!? „Osten” pentru mine — da dora si pentru altii — nu e autoritate în cauza teatralu romanu, pentru ca elu, precum se vede, chiaru așa de puțin nu cunosce starea noastră, materiale și intelectuală, referințele noastre locale, trebuințele noastre este, catu de puțin le-ai studiatu și le-ai cōsideratu dta, candu ti-ai omisu ideia celebru! Apoi a fi salutatu una ideia prin omni strănu nu însemnează, ca aceea totu de odată — și dau și parerea ca aceea idea e escesantabilu, cu atatu mai puțin se pota deduce de acolo, ca într'adovoru e escesantabilu aceea idea, strănu nu scerțuța, nu escamineză, ca potese ori-ba, ci — și arata bucuria numai, pentru progresulu ce se proiecteaza a se face. Ca nu ti-a salutatu ideia nici unu barbătu de ai noștri, așa nu te a genatu, destulu ca ti-ai salutatu teneri și érași teneri resp.

Vedi, ca te ai inselat, candu ai scris, ca corespondentii betranu si intieptu n'a vedutu, n'a audiu, n'a celutu nomicat! Se -li spunu n'a, despre care nu vei fi audiu d'pre lunga tota iescuinta ce ii o atribui. Unu magnatu ore care din Pest'a audiendu despre intentione tenerilor din Pest'a a diu: da, romanii voru pute face teatru, ca au omeni bogati in singuloru, preM-sci, acestia pota da cateva sute de mii pentru teatru! Vedi magnatulu acesta inca voincesu binele natiei romane mai mult, ca eu — se de romanii banii pe teatru, lasa scolile, crescera poporul in scirea lui Dumnedieu! — E cunoscuta libertatea Motiociosiloru intru inaintarea culturii natiei romane, prin ajutorarea unui numaru mare de studenți romani, dar ca se abia voia da sute de mii pentru teatru, asta mai ca nu se pote crede, candu ar ave voia a jertli sume asia mari, credu ca le-ar da spre alt scopuri mai necesarii!

Spune -mi tenerulu afara de M.-nesci, cari dintre romanii mai dispana despre sute de mii! Era fara astelidu de patroni nu rei ar' teatru nici in 40 de anii intieptu teatru, care se fia spre oacea natiei nu spre batjocura ei, seu de risulu lumii!

Ba! ferit'o Dumnedieu! Eu nici odatu nu amu credutu, ca folo redactate de romanii teneri suntu spre desfiatarea mea, — precum cugeti diti! Nu, din contra amu avuta ocaziune destula a esperia si a mi convinge, ca acele nu numai nu lucra spre desfiatarea nostra a coloru betranu, ci pare ca si-au propusu de scopu principala a nemici inaintea opiniun' publice reputatiun', a dediosi caracterulu, a strica numele tuturor (betraniloru), cari nu asculta de doctrine loro si nu se facu sclavi voinchii loro.

Dela astelidu de omeni nu amu asteptatu nici candu veneratiune seu respectare, dara nici ca poteamu apretiu ascurarea tenerulu b, despre „venerarea si respectarea betranetierulu nostre”, pentru ca cu fapt'a a aralatu totodun'a contrariulu, si si in preluentiale sale in cari face acest'a asigurare se demontiesc pre sine insusi! Altfelnu nici a veniu vore lipsa de veneratiun' seu respectuala lui, pre cari numai atata le amu pute apretiu, pre ceata ne pasa de despretiulu lui!

Da tenerulu b! „In senibus consilium” si dupa cum dico romanulu: „o bunu betranulu la casa” asia s'a credutu pana acuma si asia se crede si este si astadi la toate natieile. Barbatu, betranu, cari au avutu timp, modu si ocaziune a-si aduna cunoscentia practice, a esperia, a emosece calile cele mai bune spre a ajuta, imbunatati; a aplic'a in practa cele ce au invetiutu in scola etc. astelidu de omeni se punu apoi si emita cate una idea salutar'a si se adopera a o realisa ajutandu si cu fapt'a nu numai cu vorbe emfatic'e si tenerimea li vine intr'ajutoriu facendu numai propaganda pentru altarea ideii emise de betranu.

Natiunea romana-nose este intr'o stare cu multu mai fericit'a, intr'o puselune de invidiatu: — la noi s'a intorsu masin'a lumii! In sindia natiei nostre suntu astadi teneri, cari in scila studiera, dara astelidu de genii, care ei pota da suatari si inretariu betraniloru; ei suntu cei mai practici politici, diplomati, cei mai iscusiti teologi, cei mai runinati juristi; cu nuu curesutu tota, la ce numai pote aseri unu barbatu, ca va ajunge dupa una serie lunga de ani de esperintia! Noi le avemu tote in teneri nostri din Pest'a (onore coloru caroru li se curvine) catu se te miri, cum de totus natieun' nu si-a potutu eluipa n'na puselune mai buna! Teneri nostri (cative) de aci voru se conduca destule natiei nostre, ei emitu idee (nerrealisabile) dara betranu suntu datori a subministr'a banii ca se se pote realisa; — aci s'a adatu petr'a intieptiunee, prin care natiunea romana cu lo singura saritara -si ajunge culmea culturii si a fericeii, (numai betranii se-si jertficesa unica comoras). Nu suntu noi betranii de invidiatu? se stamu numai cu manile in sieldu — vruu se dicu in buzunari — si noi vomu ave tote ce dorim! teneri voru ingriti se nu remanemu fara ideii!

Asia vei fi cugetandu de teneru b, ca sta lucrul intr'adeveru! dar' erta me se intieptu: suntu toti d'roste in stare a aratu unu singuru rezultat: ce an adusu ideele emise de d'roste! Cari suntu acele rezultate? si de ce nu inaintamu, deca suntu d'vostra carmacti!

Eh! Dle nu a destulu a striga, trebuie pusu si muru!

Asia dara pentru acea nu me poti diti numer'a intre cei, despre care se dice: „in senibus consilium”, pentru ca nu amu impieutu datoriun' cu blandetie si seriozitate, ci intr'unu tonu vlamatoriu si insultatoriu amu afirmatu, ca aplau-

sole tenerime au fostu frenetic'e. Curios! Dta scii judeca si despre tonu, candu vorb'a numai de o expresiune, de un cuvintu. Espressione „frenetic'e” te a vlamatu dara? si espressione a-costa' strigi in gur'a mare si-ii impli preluentiele de espressioni ca teneriori, servili, consiliaris etc? te faci a nu scii, ca „frenetic'e” nu e vlamatoriu, te faci a nu scii, ca in diurnalele de dincolo de Carpati nici ca se intrabuntescu espressione „entusiastic'e”, ci numai „frenetic'e” si totusi te ai shtatu vlamatu, dar' care atata ai invetiutu si cettu? intr'adeveru me miru!

Ei dar' ar fi vruu ca corespondentiele betranu se se apropie de dta cu frica' lui Dumnedieu, cu credutia (in infallibilitate diale) si cu dragoste! se se oara permissiune cu tota umilitate ca se pote scrie cu umorulu! Ca si candu despre comedia ai pute scriu fara umorulu! Seu ce? dora neki umorulu nu ni e ertatu deca aceola nu va face d'roste d'vostra placere?

Indesiertu ve rogati a-costa' controla — ca aici nu te veti ajunge scopulu nu v'ati gasitu omieni.

Da! Sciu bine tenerulu b, ca dta cu cativa colegi ai ditalo sciti da si suatari betranulu corespondente; sciu inca si mai multu, sciu ca sciti da si invetiutari coloru betranu, si sciti si dispretiu, ba ce o mai multu, ve paneti si judecatori asupra fapteloru loro, ei si judecati acusi pentru crim'a de natiune, acusi pentru crim'a de lesa autonomis — a patriei si a besericii — si mai sciu eu pentru ce folu de crime si delicta, — asia catu toti barbari romani, cari au cettutatu a se iri pe sece' — nu a teatralu nationalu! — ci a vitti publici suntu deja sententiatu, de catra teneri si deca ar depinde dela voinch'a loro, ar fi pana acuma si esperiatu cu totii, numai ca se abia tenerii din Pest'a (cative) mana libera!

Ei! da frate tenerulu vei fi audiu de povestea cu pastorulu si cu ciurd'a!

Dar' ce vrei dta cu suatulu ce mi la dai, ca adica „se nu condamnau una idea singuru numai pentru acea, ca e sustienta de teneri.” Unde ai celutu dta, ca eu numai pentru acea amu combatu (nu condamnatu precum scriu diti) ide'a infantiar' (grabcice) a unui teatru nationalu, pentru ca acea a fostu sustienta de teneri?

Vedli! fi bunu mai dicese unadatu ori din Nr. 17 ala Gazetel ori din 28 ala „Federationei” argumentele, aud'i argumentele aduse prin mine spre a arata, ca de prezentu si in vintierulu celu mai de aproape nu se pote realisa ide'a infantiar' unui teatru; nu a unu fondu teatralu, — (pentru ca a-costa' -lu poti infinti in totu minutulu, intrebarea va fi numai catu de mare va fi) si te vei pute convinge, ca eu o singuru numai pentru acea amu combatu ide'a b. t. n. pentru ca acea a fostu sustienta numai de teneri, ba nici ca amu adusu niciare in corespondentia mea inainte ca argumenta in contra ideei acea impregurare; ca in enararea decoregii seu desvolaru ideei si a conferintie amu amintitu ce e, si a fostu faptulu.

Dta dara si vroite a mistifica lucrulu, ca se poti emite unu suatu pre sem'a betranulu corespondente.

Se fiti d'roste teneriloru catu de intiepti si se abondati catu de tare in suatari, acea totusi nu -mi veti pute dovedi, ca acea ce alti scrisu in „Familia” (vedi Nr. 29, 30 an. tr. Nr. 3 si 7 a c.), precum ca:

1) infantiar' unui teatru nationalu — nu a unu fondu — e cea mai ardente necesitate!

2) ca facere minutu perdutu invrode daune imense, ca

3) facere secundu! perdutu produce daune regretabile, — ca

4) in scurtu timpu se va redica templulu Thablii romane in Austria, ca

5) grabnic'a realizare a infantiar' unui teatru nat. e posibilu — aceste idei le amu combatu eu, seu dupa cum -li place a scrie, aceste idei le amu condamnatu eu, era nu ide'a teatralu nat. in sine, care intr'adeveru ar fi sublima, dar' numai candu s'ar pute si realisa! si le combatu si acuma, si le voin combatu totodun'a chiaru cu pericululu de a mi atrage si dispretulu „Federationei” nu numai alu „Familiei” si chiaru cu pericululu de a andi din organulu „Federationei” mai frumose espressioni ca cele alu „Familiei”, decadintia poltroneriei! Le voin combatu pana atunci pana ce nu vomu ave sobli de totu felulu, si nu vomu ave clasa ceteratiunea (burgarime) la orasii, care se pote si sustientu teatralu, pana atunci ajunge a de imprumutata dela fratii nostri, ori multa a incepe cu subventionarea seu stipendiasarea

teneriloru, cari s'ar consacra artiloru frumosa, a-tati totu, mai multu nu, inca nici in 30 de ani! necum se fia totu minutulu seu plane totu secundulu perdutu impregnatu cu daune imense!

Dar' ce se mai perdu vorb'e? candu iussu autorulu ideei inf. teatr. nat., care in Nr. 30 ala Fam. an. tr. a fostu ostaritu si loculu unde se se redice teatralu, unde se se tiema bibliotec'a teatralu, garder'o etc. etc. cine se vima se ne conduca teatralu nostru etc. (omu betranu, nu teneru) — acuma dupa ce m'a combatau grosavu pentru cele ce amu scrisu in contra grabnic'e infantiar' a teatralu, — acuma recunose si elu (— vedi Nr. 28 ala „Federationei”), ca inceputulu se se faca mai curesitu si apoi preste 30-40 de ani se pote „ca teatralu va fi infantiar'” — (pe atunci anevio crede, ca va mai trati Milo!), — ca „nu e vorba de a redica teatralu, ci numai unu fondu”, — ca „trebuie se facemu adta inceputulu, ca altfelnu nici odatu nu se va realisa” etc. (Fam. Nr. 14) candu asia dara iussu autorulu ideei inf. teatr. nat. se mulimesce acuma numai cu unu inceputu, care se abia fine preste 30-40 de ani, — si nu se mai teme, ca totu secundulu perdutu va produce daune regretabile” numai e de lipsa se demustra, ca acea ce a fostu elu dela inceputu (Fam. Nr. 30 an. tr.) a fostu numai gluma copilarcesca! Me bucu, ca a venit si elu la cunoscentia, ca nu e asia usoru de a realisa una ide'a emisa de elu! — (Va urma.)

Reflecțiuni asupra starel' politice si sociale a romanilor din Bucovina.

(Capetu.)

Intr'adeveru trista si diplorabila este starea romanilor din Bucovina si cu catu ea este mai trista cu atatu este si mai escerabila indiferentia si lipsa totale (!) de simtiu nationalu ala coloru, cari suntu chiamati a conduce si a veghia preste sciora loro.

Poporul este lipsitu de instructiunea cea mai simpla. Elu nu -si emosece interesu sale de locu si nu are pe nimenas, dela care se oara consiliu. Scolele populare nu frecuentate si cu totulu in man'a clerulu si a regimulu; lipsie de spiritulu nationalu si espuce infantieloru desnationalisari, prin germanisim si panslavism. Clerulu coruptu de susu si pana diosu, vendutu pe diumetate rusiloru, pe alta diumetate regimulu tr. austr. I. Interesele beserice rom. su date nitarii seu nu conduse. Fondurile religiozari administrate ca vai de ele. Interesele loro distribuie spre ori si ce alte scopuri, numai nationale — nu. Impartirea stipendieloru lasata cu totulu in man'a arbitriulu si a nepotismulu.

Nici unu gimnasiu macaru, de si regimulu le au concesu deca. Contingentulu ce populeza gimnasielu din Bucov'a si Cernaui, recrutatu in majoritate sa din elementele neromane. Scola reala din Cernaui, frecuentata de nepotii lui Israelu, cari apoi preste cativa ani, voru pune mana pe negotiu, industri'a si manufactur'a Bucovinei.

Jurisdicentiunea si magistratur'a in man'a strainiloru. Intelligenti'a desbitata in partie politice, care de care mai opozitionalu in contra celelalte, tote(!) la oalta inose natiionale. Deputati ce reprezenta elementulu romanu in senatulu imperialu din Viena (cu exceptiune!) servilli regimulu pana la ingretiosare, fia acela parlamentariu seu despoticu. Aristocrati'a, care parte mare nici nu scie romanesce, cosmopolita de susu pana diosu; incepuendu dela primulu celu si pana la celu din urma parvenitu.

Junimea incepu a serazi, uita limba natiei sale. Spiritulu ei incepu a lua directiuni false si sentimentele i se corupu. Vine romana de acasa si se reintore cosmopolita si infectata grosu de germanisim si de principiale unei civilizatiuni reu intierele. Rari suntu exceptiuneli, mai rare decatu sibiisecale.

Opiniunea publica este dominata si condusa prin organulu oficiosu ala guvernulu numitu „Czerwonitzer Zeitung”, si redactatu de unu profesor germanu dela gimnasiulu din Cernaui. Organelu polone si rusesce se immitiescu pe di ce merge, facendu propaganda si preparandu terenulu pentru panslavism. Publiculu ceterioru se ocupa cu cetera, a ori si ce folu de diurnale politice si literare, numai romanesci — ba.

Foi'a societati bucovinene pentru cultura si inaintarea poporulu romanu, abia se sustiene prin subventionu fondulu societati, de otace publiculu

romani nu o sprinjesc de loca. Limba romana ajunsa acolo, incaut se vorbea un felu si se scrie cu totulu alfabetu. Iti pare, ca este un idiomu strainu si venutu a invelta credi, ca inveti o limba morle (?)

Miscarea popularii lenesia si tardia. Vietii sociala, lipsita de sentimente si fara de nici o tinta fiocata. Vietii familiara plina de intrige si jalosia, ce se tiesc intru familia contra altele. Clerulu formeza o casta separata si ca pretutindinea este aliatu cu aristocratia. Poporul despretuitu si nepasatoru, de ori si ce se intempla in ziua sau. Imbutinata de superstitiuni si prejudecia fanatizata prin cleru, lipsitu de consetinta misiunii sale, elu pare multiamita, deca pot dice si atata despre sine, ca mai traiesce. Tiranatu seic ca: s'a nascutu, dupa aceea s'a insuratu si popa apoi ne spune, ca — au muritu. Dileu si la erte dimpreuna cu pe popa cu totu.

Acosta e pe seurtu staru romanilor din Bucovina. Nu este ore peata, in facia acestoru pericale, ce i incingarii, a lasa nepedepita ignorantia si a mai suferi indiferentismulu. Prin ce se pote pedepi sine acosta si imbutunatu tele, cari rodu neutraputu la tulpina natiunii romane din Bucovina? Singuru si numai prin infintarea unui organu de publicitate, care regulandu si formandu opiniuna publica, se combata tote abuzurile si retele, ori si unde le ar' ana.

Findeca aristocritia si clerulu, care dispoze de multiduce destule, nu simte necesitate unui organu de publicitate, arendu sine poporul lipsa de unu altu, provocandu deci pe romanii aderati, ca se contribuiea dupa puteri la infintarea si sustinerea ei a unui diunar politicu independent in Bucovina, contribuindu pentru scopulu acesta, ne vomu implini o datornita sacra cata fratii nostri din Bucovina, a caroru existenta nationala este periclitata, atatu prin infintate elementoru straine, catu si prin coruptiune, indiferentismulu si nemeria acelu, cari, cu exceptiune, nu lasa a fi batjocuriti cu numele, de conducatori ai poporului. Speramu, ca se va afla vreunu barbatu de caracteru seriosu si solidu, care se le asura-si redactiuna foiu infintandu, si care se va feri a si pata consetinta de romanu, vendiendu la vreo partia din tiara sau la straini).

Informatiunile nostre autentice ne spunu, ca in contra ideii infintarii unui organu de publicitate in Bucovina, se va face opozitiune din rusinari, din partea unoru elemente si existente de reputatiune ecivica, pentru a caroru activitate, si infantia, ce o mai desvoluta inca astadi, controla opiniuna publica, ar' fi morle si — scandalu. Tocmai acosta sine trebue se fia o a suta cauza, prelunga cele honadice si noua, cari nu dictera sprinjina unui organu rom. de publicitate. Este timpulu ca se se faca lumina si in Bucovina!

Viena, Aprile 1870.

Junius

Nota Redu. Noi scim, ca in Bucovina se afla si barbati probati, devotati causei nationale; si pe acia, ca pe nesce colonne, pre care se mai sprinjesc ea, li rogamu pe ce au mai santu, ca se suplinsca acestu defectu strigatoriu si rusinatoriu cu deschiderea nomenclaturii prin unu apelu catre natiune, la sustinerea unui diurnal romanu politicu in Cernaui, deca nu mai multu, celu puicu odatu pe septemana, ca „Osten", ori „Ostern, Zig". — Ciscidice de cavaleri, ca domni pamentari, ar' pote tramite astelie de diurnal sustinutu de ei si gratis in tote comuncle romane bucovinene, fara a simti catu de pucina sarcina, dovedindu lumu, ca Bucovina e tiara romanu si vre a se inalta cu atare. Germanii „si Joca cali pe vatra strabusu, si slarii napadescu a o slavisa. Asia se va primisca pamentulu, diorn cavaleri! Cum veti face a se renasce nationalismulu romanu in patria lui Stefanu celu mare! —

Vien'a. Afara de amnestia de presa data arestatiloru diurnalisti si de confeririile cu siefii

*) Se nu astepte nime mur'a in gura, ci se ie unu fiu devotatu condonulu amana imbracamendu in apostolatu publicisticu si se misce totu dieii Bucovinei a adera la sustinerea intreprinderi, care, nu credem, ca va remane nesustentata de catre natiune, — intindendu pe catu ne ajunge plom'a la inceputu. — R.

nationalitatoru, latre cari si Petrinu se afla in Vien'a, nici unu rezultat nu s'a midificatu pentru invoiale, nici program' ministeriale nu s'a delptu.

Cronica esterna.

ROMANIA. Bucuresci. Ministerulu totu nu e compus, consetinamtu nu inceput a circula, sine nime nu crede in combinatiune loru.

La Tecuca s'a intemplata crasi o taturatura, orea-grecoasa-alina. In Damncea pastioru sefa mai multu greci, cari si petrecosera diu a cu laitari, mergundu la o consetaria si gasindu acolo vreo cativa orei, dupa o certa provocata, precum se crede, din intentione intre unulu din acoi orei cu unu romanu ar' fi ajunsu lucrulu la o lupata, care a degeneratu curundu intr'unu semnalu data pentru isgonirea oviorulu. Cavintele „Monitoriu". Indata se expandia totu pe stratu si se apucara a sparge pravaliile errorulu si a arunca efectele loru mara, precum si a devastat lavra loru. Totu vrbu „Monitoriu", care mai referoa, ca se gasia numai 15 dorobanti in Tecuca, cari era nevotati a se retrage dinaintea unei multimi jarmate cu cutie, cu ciomag si cu revolvere, ce mai multu straini si lucratori la drumulu de feru, cari venisera in orasiu pentru diiele de serbatori, inse dupa 2 ore de devastare, turburatori au incetat de sine. S'au chiamatu soldati din taberu dela Fureni, sine venindu numai 60, ar' compania de geniu nu putendu sosi pentru vterarea apelu nu se putara aresta chefiu turburatoriulu, cari crasi urmara devastare loru. Soldatii n'au primitu ordinu de a trage asupra loru, ci s'au marginitu la apurare. Din ei au fostu unii raniti, din israeliti nici unulu. Dupa acosta „Mon." urmasa din cuventu in cuventu asia: „..."

Dupa primele informatiuni, resulta, ca acoste turburari au fostu premeditate si puse in executare de catru individi straini in unire cu unu din perturbatori indigeni, fara nici o greutate in societate. Guvernulu, vedindu acoste, pe de o parte a datu ordinu caronte ca se se expedieze din Galati, de urgentia, trepule disponibile din acea garisona, spre a putea pune mana pe turburatori, cari, fiindu in numero de mai multe sute, inarmati, au pututu resista fortiei publice din Tecuca; era pe de alta a datu ordinu la tote prefecturile de prestu Milcovu de a veghia de aproape asupra acestoru uneltiri culpabile si de a concentra la momentu dorobanti la casu de a presinti vivira unoru asemenea casuri in districtele loru respective.

In momentulu presentu a sositu batallionulu din Focsiani si linistea n'a mai fostu turburata Parchetulu a reinceputu lucrarea sa si arestarile se voru efectua fara nici o ocarare de impotriva.

Totu „Monitor." comunica, ca prefectulu din Putna, ca comisar' estraditariu a inceputu arestarile, din 40 arestati pana acum nici unulu indigenu seu pamenteanu. Aceesti mana acinsa, care a uneltit devastare in Tecuca pregatite totu asemenea tentative de disordine si la Nicoresci, inse potera publica la nadusi de inceputu. Tote prefectorele de prestu Milcovu suntu provocate a pandi si a descoperi acole uneltiri peride, cari cerea a compromite linistea in tiara si a descurtiata natiunea romana in strainatate.

Transportarea de sine.

Intreprinditorii de cladirea drumulu de feru r. ostiuc-ungureacu publica transportarea de sine dela Vintiu la Sibiu si la Mediasiu sub urmatoriele conditii: **dela Vintiu inf. pana la Sibiu pe maja 60 de cruceri, dela Vintiu pana la Mediasiu pe maja 1 fiorinu.**

O situ cantaresce ca la 4 maji si 1/2, doi boi seu cai potu duce 4 pana la 6 sine.

Asta se urca pentru o incarcatura dela Vintiu pana la Sibiu 10 fl. 80 cr. pana la 16 fl. 20 cr., dela Vintiu pana la Mediasiu 18 fl. pana la 27 fl.

Fiasce-caruia, care se va afla cu carulu la magazinulu curtii de feru in Alvintiu, i se voru pred'a sinele cu unu biletu de caratu, er' plat'a -si o va redica la loculu de descarcatu indata ce va fi predatu sinele si biletulu de transportu, in tota diu'a dela 6 ore diminet'a pana la 6 ore sera, in bani gata.

Aceste comunicate oficiale pretundu acelu dela regimu o strinsa cercetare si apoi o publicare in tiara Europ'a nu numai diplomatice, ci si diurnalisticu, ca se scia odatu catu de corboscu suntu uneltirile agentiloru straini in Romania, cari pote pregatescu drumulu la invasiuni, despre cari pomem imp. Napoleon III Stratu, ca nu l'ise va opina, deca romanu nu voru dovedi ca-si sciu implini planurile civilizatiunii. Tote diurnalele din Romania cantamta precodierile barbare si cerea pedepisera instigatoriulu. Romanii suntu in contra invasiunii erresce nomadi, dar' nici odatu pentru tractarea loru cu barbaria. Vomu vedu, cum se va folosi regimulu de acosta ocaziune pentru a face lumina presce metehede agentiloru straini.

De candu se dele petitiunele comerciantiloru din Bucuresci Domnitoriu, se publicara meru a adrese de adiesine la cuprinsulu ei in „Romanu", asemenea se publica acum contra adrese, adica adrese de adiesine la alta petitiune mai alba catre Domnitoriu pentru asigurarea libertatoriu tierei prin introducerea ordinii si a stabilitatii. Pe lunga tute aceste nemulmirese cu administrarea politica si de deoptate cresee meru mai vertosu in Moldov'a, dar' si in Romania, pentruca ajunsera cu putina exceptiune in manele greiloru si francmasoniloru, cari apoi scu face la trebi si daraveri, ca nu li dora de tura. Oru voru mai dreb' multu luptele de partia pentru domnie si deca voru d'ara, ore vora mai pete fi priviti corifeii loru de patrioti bunu nationali, cari trebue se se desbrace de orice pretensii; numai se potu manfui tiara de amenintariile agentileru dussman'i. Din fructe vomu conosea arborii Romaniei.

In Francia democratismulu intr'unu manifestu provoca pe poporu a vota cu n'a, pentru ca senatu-consultulu da pre multa potera imperatoriului si libertatea a amenintata.

Conciliulu din Rom'a a primitu siem'a credentiu cu cele 18 can, si le-a publicata. Sied, se continua si la ordine vire infalibilitate.

Ecsarendare.

Sticlari'a (glajaria) din Kaszon cu tote apertinentele si cu dreptulu de folosirea apeli din fontan'a minerala de acolo, seu si fara aceea de datu cu arenda pe 3 ani succesivi. Informatiune mai de aproape se capeta prin scrisori dela d. jud. reg. Ludovicu de Balasi in Kaszon-Imper, posta ultima in Kaszon-Ujfalu.

CURSURILE

la borsa in 3 Maio 1870 sta asta:

Gabini imperateci	—	5 5. 88	cr. v. n.
Augsburg	—	121.	„
London	—	123. 00	„
Impromotulu nationalu	—	69. 60	„
Obligatiu metalice vechi de 5%	—	60. 50	„
Obligatiunile rurale ungare	—	79. 40	„
—	—	78. 50	„
—	—	78. 25	„
—	—	70. 75	„
Actiunile bancu	—	710	„
—	—	280	„